

DJEČJA KNJIŽEVNOST U LOGOTERAPIJSKOM KONTEKSTU

Vladimira Velički

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Savska cesta 77, 10 000 Zagreb, Croatia

Sažetak:

Pitanje o pronalaženju smisla života vječno je i danas možda aktualnije nego ikad. Bez obzira u kojoj se životnoj situaciji nalazili, bez obzira na materijalno stanje oskudice ili blagostanja, različitih životnih okolnosti, zamjećuje se svejednaka potreba za odgovorom na pitanja poput onih: Zašto smo tu? Kakvog smisla ima postojanje? Koji je smisao upravo moga života? Kakvog smisla ima sve što se događa? Pitanja su to duboko ukorijenjena u samu ljudsku narav, stoga vrlo složena i stavljaju čovjeka u stvarnost širu od bolesti, jer postoje otkad je čovjeka. Viktor E. Frankl (1905. – 1997.), tvorac logoterapije ili, kako se često naziva, treće bečke psihoterapijske škole, svojim je životom i radom dao odgovore na ta i mnoga druga pitanja. Došao je do zaključka da je čovjek u punom smislu riječi čovjek tek kada ostvaruje neku smislenu zadaću ili kada iz ljubavi prema nekome zaboravi na sebe i u središte svoga interesa postavi druge. Naročito je isticao odgovornost kao formalno-etičku vrijednost koja je sama po sebi preduvjet za sve ostale vrijednosti, a da pritom ne određuje njihov redoslijed. Promatrajući odgoj djece i dječju književnost u logoterapijskom kontekstu, postavlja se pitanje na koji način i u kojoj mjeri upravo književnost može pomoći u uvođenju djece predškolske i rane školske dobi u razmišljanje o smislu i vrijednostima. U radu se istražuju logoterapijski elementi u djelima dječje književnosti, kao i mogućnosti posredovanja temeljnih logoterapijskih pojmova i vrijednosti djeci predškolske i rane školske dobi. Također su prikazani rezultati istraživanja provedenog sa studentima završnog semestra učiteljskog studija, o vrijednostima i književnim djelima koja ih prenose, hijerarhiji vrijednosti, odnosno o odabiru književnih djela koja u sebi sadrže logoterapijske elemente.

UVODNA RAZMATRANJA

Pitanja o smislu poučavanja književnosti danas su aktualnija nego ikad stavimo li ih u kontekst digitalizacije, elektroničke književnosti, umreženosti i brzog primanja informacija. Međutim, ta je dvojba prisutna još od davnina.

S izumom tiska započelo je sveopće opismenjavanje, a tisak je bez sumnje imao dalekosežne posljedice na oblikovanje znanja i njegovu recepciju. Znanje više nije pripadalo samo povlaštenima, a iz povijesti znamo da se čitanje nije uvijek smatralo blagoslovom. Iz razgovora Platona s Fedrom (Platon 1997) saznajemo priču o egipatskom bogu Tothu, prema predaji izumitelju kocke, šaha, brojeva, geometrije, astronomije i pisanja, koji je posjetio egipatskog faraona i ponudio mu da te izume prenese na svoj narod.

Faraon je raspravljao o prednostima i manama svakoga od tih božjih darova, dok Toth nije došao do umijeća pisanja. „To je“, rekao je Toth, „grana znanja koja će poboljšati njihovo pamćenje; moje otkriće daje recept i za pamćenje i za mudrost.“ Ali faraon nije bio impresioniran. „Ako to ljudi nauče,“ rekao je bogu, „ono će utisnuti zaborav u njihove duše; prestat će vježbati pamćenje jer će se oslanjati na ono što je napisano, prisjećajući se ne više iz samih sebe, već pomoću vanjskih oznaka. Ono što si ti otkrio nije recept za pamćenje već za podsjećanje. I ti svojim učenicima ne nudiš pravu mudrost, već samo njezin privid, jer govoreći im o mnogim stvarima a da ih ništa ne naučiš, ti ćeš im uliti privid da mnogo znaju, dok većina od njih neće znati ništa. A kao ljudi ispunjeni ne mudrošću već mišljenom mudrošću, bit će teret svojim sunarodnjacima.“

Za Sokrata, pročitani tekst samo su riječi, u kojima se znak i značenje isprepliću zbunjujućom točnošću. Interpunkcija, tumačenje, primjedba, komentar, asocijacija, odbacivanje, simbolički i alegorički smisao, sve to ne proizlazi iz teksta već iz čitatelja. Tekst, poput naslikanog platna, rekao je Sokrat, samo je

„mjesec u Ateni“; čitatelj ga je, međutim, obogatio bjelokosnim licem, tamnim nebom, krajobrazom drevnih ruševina pored kojih je Sokrat nekad šetao (Manguel 2001, p. 72).

Alberto Manguel u već spomenutoj knjizi (ibid. 72) daje primjer Richarda de Fournivala, kancelara katedrale u Amiensu, koji se u predgovoru „Bestiaire d'amour“ oko 1250. godine nije složio sa Sokratovim mišljenjem: „Kad netko sluša priču koja se čita naglas, slušajući o događajima, on ih vidi u sadašnjosti.“ Čitanje, prema de Fournivalu, obogaćuje sadašnjost i aktualizira prošlost; pamćenje produžava ta svojstva u budućnost. Za de Fournivala, knjiga, a ne čitatelj, čuvaju i prenose pamćenje. De Fournivalovi učenici oslanjali su se na knjižnicu pohranjenu u svojim glavama, iz koje će, zahvaljujući razrađenim mnemotehnikama kojima su ih učili od najranijih dana, moći pokupiti poglavlje ili stih isto tako lako kao što se može pronaći određena tema u priručnoj knjižnici mikročipova i dokumenata.

Kad je pismo prestalo biti povlastica određenog sloja ljudi, dogodilo se još nešto: odjednom se pojavilo mnoštvo perspektiva i došlo je do diferencijacije znanja s jedne strane, ali i do koncentriranja na samo jedan medij: knjigu, tj. pismo i sliku. U 19. je stoljeću došlo do novog formiranja znanja i prelaska s pozitivizma na prirodnoznanstveno shvaćanje svijeta. Kasnije, s pojavom tehničkih medija – fotografije, filma i dr., započela je tzv. druga medijska revolucija, koja je dovela do multimedijalnosti metamedija računala. Nju obilježava ponovno otkrivanje multimedijalnosti, ovaj put tehnički izazvane (u suprotnosti prema monomedijalnosti tiska), što je utjecalo i na način interpersonalne komunikacije među ljudima.

Danas znamo da knjige nisu uništile pamćenje već ga, naprotiv, potiču. Prije spomenuti egipatski faraon primjer je jednog vječnog straha - da će tehnička dostignuća uništiti nešto što smatramo dragocjenim. Posebno se taj strah primjećuje u odnosu na duhovne vrijednosti. Jednako tako danas znamo da ni jedan novi medij nije uspio dokinuti prethodni: film nije dokinuo kazalište, elektronička književnost ne dokida tiskane knjige, bez obzira na proročanstvo Marshalla McLuhana koji je šezdesetih godina prošloga stoljeća napisao svoju Gutenbergovu galaksiju, u kojoj je objavio da linearni način mišljenja, koji je donio tisak, tek što nije zamijenjen globalnijim načinom percepcije i shvaćanja posredstvom televizijskih slika i drugih vrsta elektroničkih naprava (Mc Luhan & Quentin, 2001). Čitanje interaktivnog teksta daje privid slobode, ali samo privid. Čitatelj je slobodniji s tiskanim konačnim tekstom, u koji može ponirati tijekom vremena, nego s „pokretnim“ tekstom u kojemu su dopuštene samo neke, ipak ograničene, manipulacije. Fizički tekst može se tumačiti na mnogo načina (ali istovremeno i ne podnosi baš svako tumačenje, odnosno „manipulaciju“) i ostavlja slobodu čitatelju da u njemu pronalazi uvijek novi smisao upravo za sebe u datom trenutku.

U povijesti kulture nikada se, dakle, nije dogodilo da bi nešto novo dokinulo staro, ali ga je zasigurno promijenilo. Problem koji se u suvremenom društvu, odnosno u suvremenoj elektroničkoj zajednici tzv. globalnog sela nameće, prije svega je problem usamljenosti – koji raste, usprkos doticaju s cijelim svijetom putem galaktičke mreže. Svjedoci smo priliva i dostupnosti ogromne količine informacija, ali i nemogućnosti izbora i razlučivanja, nemogućnosti orijentacije u svijetu i povećane pogubljenosti, nemogućnosti osluškivanja savjesti i zdravorazumskoga prosuđivanja, sve do nemogućnosti pronalaženja smisla u svom životu i razloga ostanka na ovome svijetu. Taj problem ne dotiče samo odrasle, nego i djecu. Javlja se potreba za novim oblikom kritičke kompetencije koja bi se odnosila na odabiranje i selektiranje informacija. Ponovno pisanje književnoga djela na način mijenjanja njegove strukture koje kao mogućnost pružaju interaktivni hipertekstovi, omogućuje prakticiranje kreativnosti i slobode, što nije u potpunosti moguće s knjigama u tiskanome obliku. Čitajući napisanu priču moramo prihvatiti i uvidjeti da u životu postoje nepromjenjive stvari, zakon nužnosti. Ako zaista želimo biti slobodni, a ne imati samo privid slobode, moramo naučiti upravo to: da u životu postoje stvari koje su nepromjenjive, udarci sudbine na koje na možemo utjecati, ali da samo o nama ovisi kakav ćemo stav prema njima zauzeti, kako ćemo se postaviti u datim okolnostima Života i Smrti. Knjige i priče još uvijek pružaju takvu mudrost. One svojom linearnošću strukturiraju svijet i daju mu smisao. Priča je dovršena, zaokružena, njezina radnja linearno teče od početka do kraja i omogućuje pregled nad zbivanjima te uočavanje smisla. Odgajati dijete tako da bude sposobno nositi se s udarcima sudbine i da može uočiti da je život svakoga čovjeka usprkos okolnostima ispunjen smislom, te da upravo njega čeka samo njemu dana zadaća, jedan je od najvećih pedagoških zadataka današnjice. Velika pomoć u ostvarivanju toga zadatka pruža nam književnost. Ako pak književnost, a u ovom slučaju dječju književnost, stavimo u kontekst logoterapije, možemo uočiti bitne poveznice i uspostaviti smjernice za daljnji rad s kvalitetnim književnim tekstovima koji će promicati navedene bitne stavove.

O LOGOTERAPIJI VIKTORA FRANKLA

Logoterapiju je utemeljio Viktor E. Frankl (1905. – 1997.), svjetski poznati bečki neurolog i psihijatar. Naziva se još i „trećom bečkom psihoterapijskom školom“ (nakon Freuda i Adlera). Viktor E. Frankl (1905. – 1997.), bečki je psihijatar i neurolog, sveučilišni profesor čiji je životni put obilježen osobnim iskustvom patnje, preživljavanjem strahota Drugog svjetskog rata u nacističkim koncentracijskim logorima. Sam Frankl logoterapiju definira kao „psihoterapiju usredotočenu na smisao“ te navodi kako je, u usporedbi sa psihoanalizom „manje retrospektivna i manje introspektivna metoda, usredotočena na smisao koji će pacijent ispuniti u budućnosti“ (Frankl 2015, p. 92). Djelo Viktora E. Frankla počiva na dva osnovna temelja: smislu i duhovnoj dimenziji. U središtu logoterapije je spoznaja da je čovjek, prema svojoj prirodi, usmjeren prema smislu i vrijednostima. Čovjek mora imati ciljeve u životu koje pokušava ostvariti, uz koje raste i postaje zreliji. Radi se, dakle, o tome da svatko od nas mora otkrivati snage i mogućnosti koje posjeduje i smisleno ih upotrebljavati, čak i u nepovoljnim okolnostima. Duhovna dimenzija je, prema Franklu, presudna ljudska dimenzija. Ona stoji u opreci s tjelesnom i psihičkom dimenzijom, ona može oblikovati stvari, može se prilagođavati, može se distancirati (Frankl, 1982). Upravo nam ona omogućava da ne prihvatimo sve, ne dopustimo si sve, kako od drugih, tako ni od nas samih.

Viktor Frankl kao ključni problem današnjice vidi čovjekov odnos prema smislu (Frankl 1999), te stoga uvođenje logoterapije u odgoj i obrazovanje, odnosno stavljanje djela dječje književnosti kojima se služimo u nastavi u logoterapijski kontekst, zasigurno može biti vrijedna pomoć kako učiteljima, tako i djeci i mladima pri traženju smisla. Poznata su Franklova promišljanja o tome što se događa zanemari li se volja za smislom, odnosno, zamijeni li se ona voljom za užitkom, moći ili samoostvarenjem. To dovodi čovjeka u situaciju egzistencijalnog vakuuma nakon čega slijedi stanje noogene neuroze. Kako bismo prevenirali takav razvoj događaja, kako bismo djetetu pomogli u tome da postane motivirano sviješću o vlastitom poslanju u svijetu i o vlastitoj jedincatosti, potrebno je već od najranijih dana s djecom otkrivati vrijednosti odnosno smisao, upućivati ih na to da su stvaratelji svijeta i društvene stvarnosti u kojoj jesu. Razvijanje sposobnosti savjesti kao »organa smisla« da prepozna u određenom trenutku i mjestu izazov vrijednosti i potrebu njihovog ostvarivanja te odgovaranje na pitanja koja nam život postavlja, trebalo bi biti dio svakog odgojnog djelovanja (Velički & Velički 2018, p. 334).

KOJE PRIČE MOGU PRENIJETI SMISAO?

Pitanje koje se nameće na samom početku glasi: Kakva djela dječje književnosti mogu prenositi smisao? Ako bismo se ograničili samo na pripovjedne oblike, dolazimo i opet do vrlo širokog terminološkog određenja. Termin priča obuhvaća razne prozne vrste poput pripovijedaka, bajki, basni, anegdota. Ako taj dio dječje književnosti, dakle, priče, promatramo s logoterapijskog gledišta, one bi morale u sebi imati potencijal za pronalaženje smisla, sposobnost zahvaćanja u određenu situaciju, u prenesenom značenju opisivanje nekih situacija i davanje rješenja. Morale bi pokazivati izlaz iz naizgled bezizlazne situacije. Tako gledajući, priče bi trebale ukazivati na rješenje nekog problema, ulijevati nadu, ali uključivati u sebi i nenadane obrate, ponekad i paradoks. Međutim, ponekad i priče koje nemaju sretan kraj i rješenje mogu djelovati logoterapijski, jer šokiraju, ukazuju na to što se može dogoditi. U odgoju djece trebaju nam priče koje sadrže strukturnu analogiju sa stvarnim životom te koje ukazuju na to kako se jedna određena struktura (model/obrazac ponašanja ili situacije) očituje u životu te kako može smisleno biti promijenjena. Kako bismo pronašli takve priče važno je zauzeti jedan temeljni stav koji naš interes usmjerava prije svega na modele/obrasce u razmišljanju, djelovanju i doživljavanju, a manje pažnje pridaje samim sadržajima (Hammel 2009, p. 27). Isti autor zaključuje kako umijeće terapijskog pripovijedanja (a u ovom slučaju logoterapijski pogled na dječju književnost uključuje i takav vid pripovijedanja) leži manje u tome da nađemo priče koje bi bile „terapijske“, već u tome da možemo identificirati koji dio asocijativnog i metaforičkog izraza određene priče odgovara situaciji, i obrnuto, koji dio određene situacije odgovara priči, odnosno, priču moramo moći prilagoditi kontekstu (ibid., 242) i mogućim životnim situacijama u kojima se dijete potencijalno može naći.

Iz literature nam je poznat pojam biblioterapije koji se odnosi na plansku uporabu književnoga teksta (proze, poezije, mitova, legendi, dječje književnosti) i književnih izražajnih sredstava (metafora, usporedbi, alegorija, rima i ritma) radi olakšavanja i poticanja različitih načina nošenja sa stresom. Uzajamno djelovanje koje se razvija između književnosti i čitatelja ili slušatelja pobuđuje poistovjećivanje i emocionalne reakcije koje vode katarzičnom iskustvu (Ayalon 1995, p. 49). Primjena

terapije pripovijedanjem dobra je kad priče koje nas vežu pretvara u priče koje nas oslobađaju. Pritom je važno istaknuti: svoje životne priče možemo pričati drugima, ili ih pisati za druge, ali ne postoji žanr pripovijedanja vlastite životne priče samo sebi. Čak su i Augustinove ispovijesti bile upućene Bogu, a Rousseauove drugim povrijeđenim narcisima. Za priču je potrebno dvoje (Kearney 2002, p. 52). Mogli bismo reći da čitajući postajemo zreliji ljudi; životne sudbine opisane u knjigama oblikuju nas (obrazuju) i djeluju u nama na dubljoj razini i stoga su djelotvornije. Iz tog razloga priče mogu imati i terapijsku ulogu.

Viktor Frankl u eseju „Što kaže psihijatar o modernoj književnosti“ ističe kako bi se upravo književnost morala boriti protiv gubitka volje za smislom izbjegavajući puko samoprikazivanje i postavljanje „na pozornicu“ besmislenosti i apsurdna. Frankl navodi kako se pravi se smisao tek mora otkriti, on se ne može stvoriti, međutim, besmisao se može stvoriti i pisanjem, na što posebno upozorava: „Međutim, književnost ima svoj izbor. Ona ne mora biti simptom masovne neuroze današnjice, već može pružati i svoj značajan doprinos terapiji. Jer, upravo su ljudi koji su prošli kroz pakao očajavanja nad prividnim besmisлом postojanja pozvani da svoju patnju prinose kao žrtvu za druge ljude. Pravo samoprikazivanje njihova očajavanja može čitateljima, koji jednako tako pate zbog besmislenosti života, pomoći u svladavanju te patnje, pa bilo da se radi samo o tome da osjete kako nisu u tom pogledu sami, bilo da osjete kako apsurdnost prelazi u osjećaj solidarnosti. (...) Naravno, sve dok književnost ima tu terapijsku funkciju, dok ostvaruje svoj terapijski potencijal, ona ne smije sebi dozvoliti sadomazohističko skretanje u nihilizam i cinizam. Ako pisac nije sposoban čovjeka imunizirati glede očajavanja, utoliko manje smije sebi dozvoliti da ga svojim očajavanjem inficira (Frankl, 2011, 106 / 109).

U kontekstu ovih promišljanja provedeno je istraživanje o mogućnostima koje književnost ima kao pomoć u pronalaženju smisla kod djece i mladih.

ISTRAŽIVANJE

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja bio je saznati kako o mogućnostima pronalaženja smisla uz pomoć književnosti na temelju osnovnih logoterapijskih postavki razmišljaju budući učitelji, studenti 5. (završne) godine Učiteljskoga fakulteta u Zagrebu.

Materijali i metoda

Materijali

Istraživanje je provedeno uz pomoć anketnog upitnika koji je sadržavao sljedeća pitanja:

1. Što biste djeci pročitali/ispričali/preporučili za čitanje kad biste:
  - im željeli poručiti da je radost bitna te da je jedna od mogućih strategija za preživljavanje u kriznim situacijama?
  - im željeli poručiti da se u patnji može naći smisao?
  - željeli ohrabriti djecu (Pojasniti im da, osim onog što nam se u životu događa i na što ne možemo utjecati, postoji i prostor slobode)?
  - im željeli posredovati bitne vrijednosti:
    - a) dobrotu,
    - b) skromnost,
    - c) nesebičnost,
    - d) poniznost?
2. Što biste djeci pročitali/ispričali/preporučili za čitanje kad biste
  - im željeli uliti nadu?
  - im željeli pojasniti važnost empatije?
  - im željeli poručiti da kriza predstavlja šansu za novo?
  - im željeli poručiti da mržnja i neprijateljstvo ne donose sreću?
  - im željeli poručiti da je bitno biti odgovoran?
  - im željeli objasniti pojam - dostojanstvo - ?
  - im željeli poručiti da, bez obzira što nam se događa, mi odlučujemo kako ćemo se osjećati?

3. Što biste, od gore navedenog, izdvojili kao najbitnije? (3 navoda)

Metoda

Podaci su prikupljeni anketnim upitnikom metodom papir-olovka.

U istraživanju je sudjelovalo 56 ispitanika koji su anketni upitnik samostalno ispunjavali.

Ispunjavanje anketnog upitnika bilo je u potpunosti dobrovoljno i anonimno te su ispitanici mogli u bilo kojem trenutku odustati od njegova ispunjavanja.

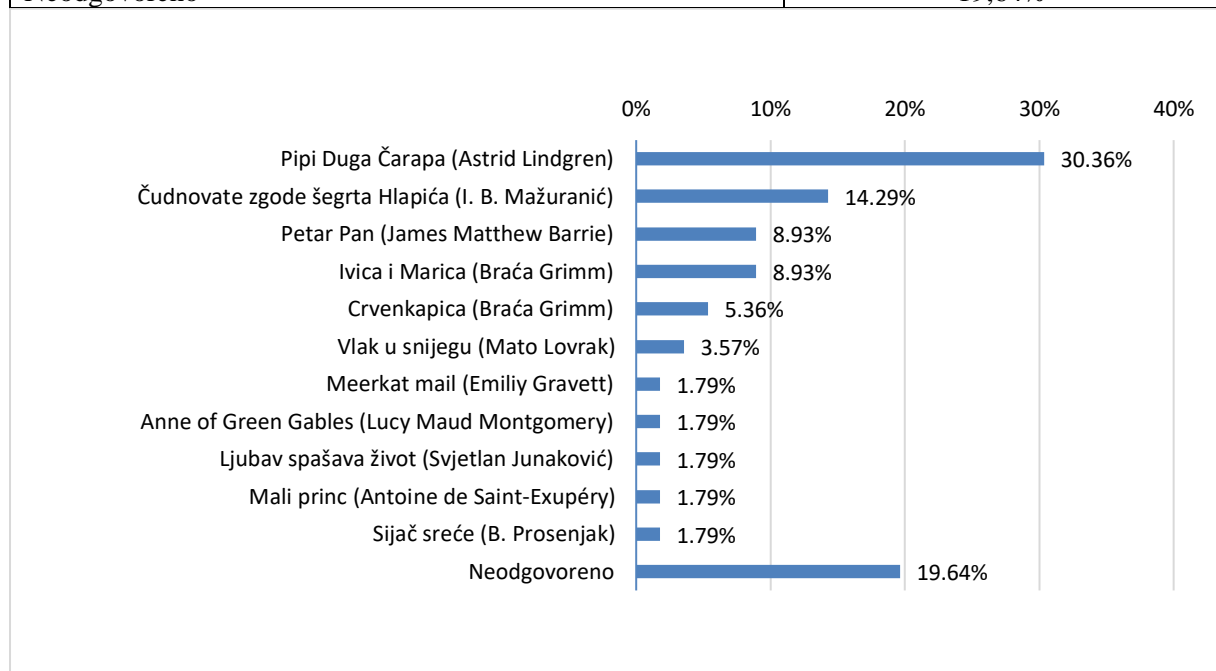
REZULTATI I DISKUSIJA

Deskriptivnom analizom dobiveni su sljedeći rezultati:

1. Što biste djeci pročitali/ispričali/preporučili za čitanje kad biste:

- im željeli poručiti da je radost bitna te da je jedna od mogućih strategija za preživljavanje u kriznim situacijama?

Naslov djela (Ime i prezime pisca)	Odabir određenog djela – postotak ispitanika
Pipi Duga Čarapa (Astrid Lindgren)	30,36%
Čudnovate zgode šegrta Hlapića (I. B. Mažuranić)	14,29%
Petar Pan (James Matthew Barrie)	8,93%
Ivica i Marica (Braća Grimm)	8,93%
Crvenkapica (Braća Grimm)	5,36%
Vlak u snijegu (Mato Lovrak)	3,57%
Meerkat mail (Emiliy Gravett)	1,79%
Anne of Green Gables (Lucy Maud Montgomery)	1,79%
Ljubav spašava život (Svjetlan Junaković)	1,79%
Mali princ (Antoine de Saint-Exupéry)	1,79%
Sijač sreće (B. Prosenjak)	1,79%
Neodgovoreno	19,64%

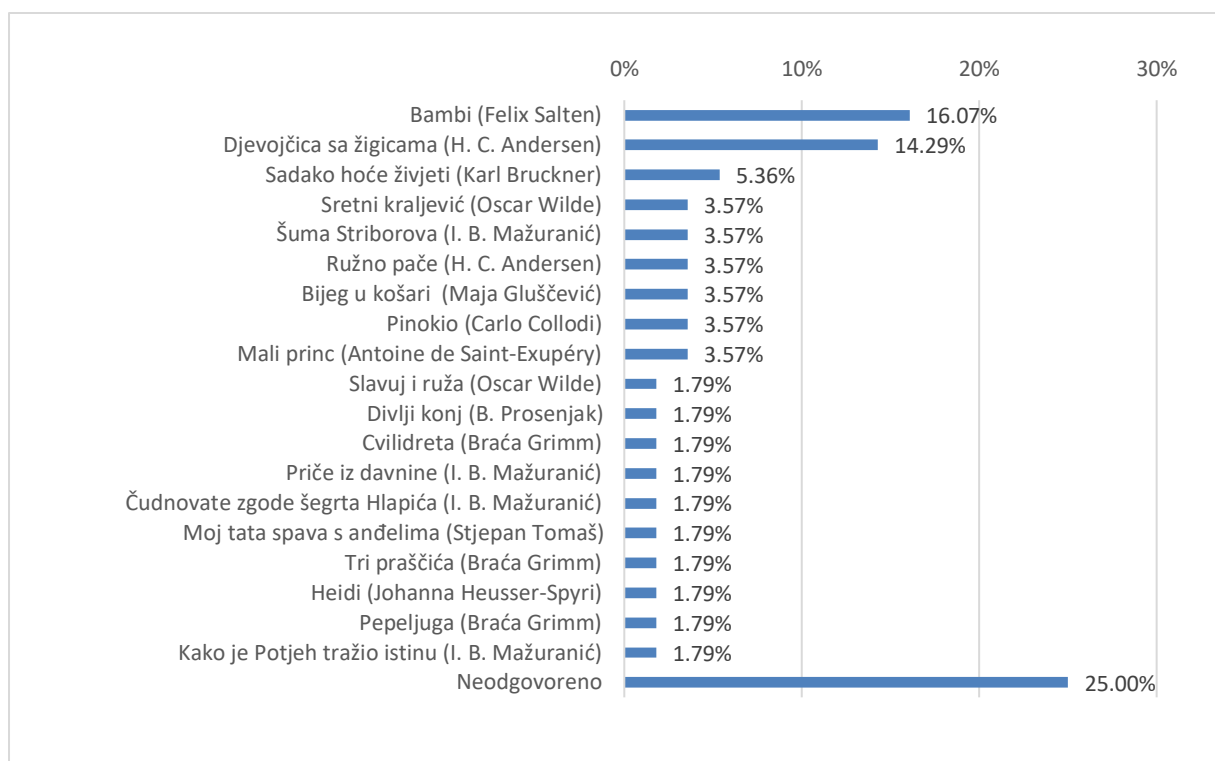

Većina ispitanika (30,36%) navela je knjigu Astrid Lindgren *Pipi Duga Čarapa* kao prvi izbor ako bi djeci željeli poručiti da je radost bitna te da je jedna od mogućih strategija za preživljavanje u kriznim

situacijama. Slijedi knjiga hrvatske autorice Ivane Brlić Mažuranić *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* (14,29%) te, kao sljedeće u istome postotku knjige *Petar Pan*, James Matthew Barrie i *Ivica i Marica*, Braće Grimm (8,93%). 19,64% ispitanika nije odgovorilo na ovo pitanje.

Što biste djeci pročitali/ispričali/preporučili za čitanje kad biste
- im željeli poručiti da se u patnji može naći smisao?

Naslov djela (Ime i prezime pisca)	Odabir određenog djela – postotak ispitanika
Bambi (Felix Salten)	16,07%
Djevojčica sa žigicama (H. C. Andersen)	14,29%
Sadako hoće živjeti (Karl Bruckner)	5,36%
Sretni kraljević (Oscar Wilde)	3,57%
Šuma Striborova (I. B. Mažuranić)	3,57%
Ružno pače (H. C. Andersen)	3,57%
Bijeg u košari (Maja Gluščević)	3,57%
Pinokio (Carlo Collodi)	3,57%
Mali princ (Antoine de Saint-Exupéry)	3,57%
Slavuj i ruža (Oscar Wilde)	1,79%
Divlji konj (B. Prosenjak)	1,79%
Cvilidreta (Braća Grimm)	1,79%
Priče iz davnine (I. B. Mažuranić)	1,79%
Čudnovate zgode šegrta Hlapića (I. B. Mažuranić)	1,79%
Moj tata spava s anđelima (Stjepan Tomaš)	1,79%
Tri prašćića (Braća Grimm)	1,79%
Heidi (Johanna Heusser-Spyri)	1,79%
Pepeljuga (Braća Grimm)	1,79%
Kako je Potjeh tražio istinu (I. B. Mažuranić)	1,79%
Neodgovoreno	25,00%

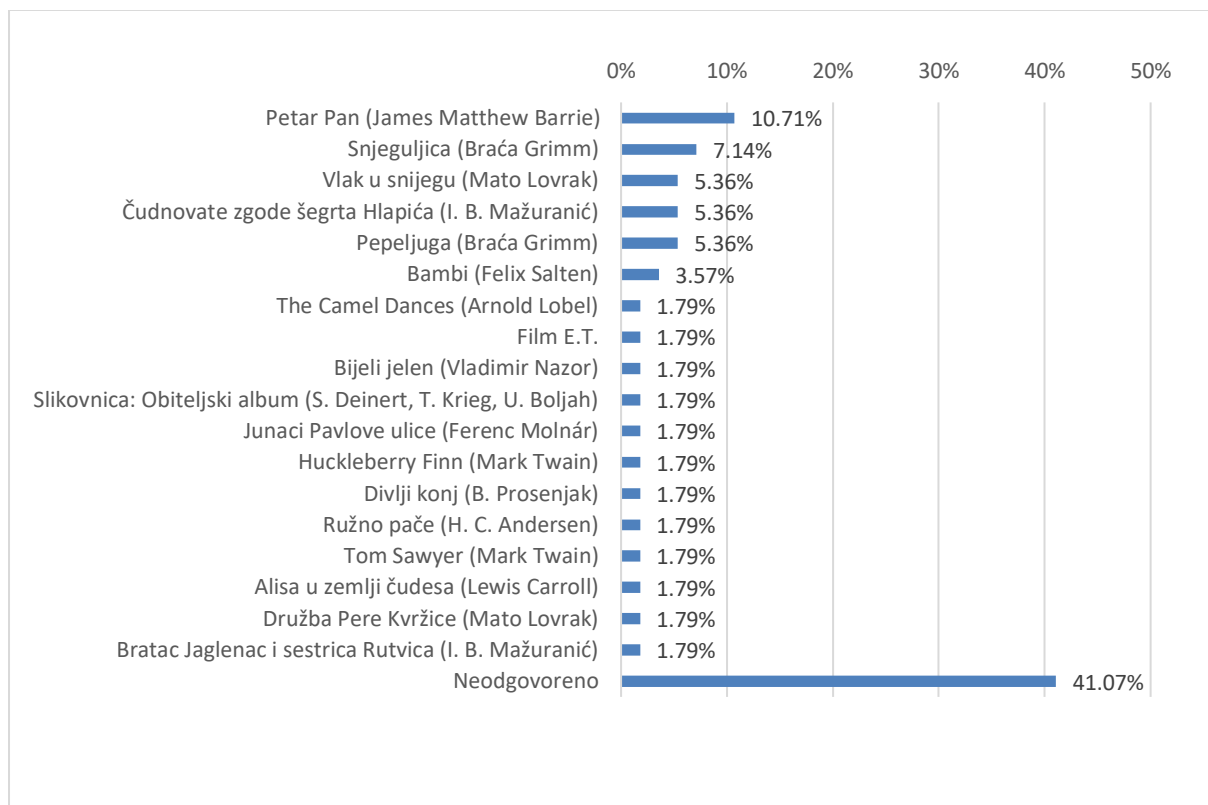

Većina ispitanika (16,07%) navela je knjigu Felixa Saltena *Bambi* kao prvi izbor ako bi djeci željeli poručiti da se i u patnji može naći smisao. Slijedi priča Hansa Christiana Andersena *Djevojčica sa žigicama* (14,29%) te, kao sljedeće djelo Karla Brucknera *Sadako hoće živjeti* (5,36). 25% ispitanika nije odgovorilo na ovo pitanje.

- željeli ohrabriti djecu (Pojasniti im da, osim onog što nam se u životu događa i na što ne možemo utjecati, postoji i prostor slobode)?

Naslov djela (Ime i prezime pisca)	Odabir određenog djela – postotak ispitanika
Petar Pan (James Matthew Barrie)	10,71%
Snjeguljica (Braća Grimm)	7,14%
Vlak u snijegu (Mato Lovrak)	5,36%
Čudnovate zgode šegrta Hlapića (I. B. Mažuranić)	5,36%
Pepeljuga (Braća Grimm)	5,36%
Bambi (Felix Salten)	3,57%
The Camel Dances (Arnold Lobel)	1,79%
Film E.T.	1,79%
Bijeli jelen (Vladimir Nazor)	1,79%
Slikovnica: Obiteljski album (S. Deinert, T. Krieg, U. Boljah)	1,79%
Junaci Pavlove ulice (Ferenc Molnár)	1,79%
Huckleberry Finn (Mark Twain)	1,79%
Divlji konj (B. Prosenjak)	1,79%
Ružno pače (H. C. Andersen)	1,79%
Tom Sawyer (Mark Twain)	1,79%
Alisa u zemlji čudesa (Lewis Carroll)	1,79%
Družba Pere Kvržice (Mato Lovrak)	1,79%

Bratac Jaglenac i sestrice Rutvica (I. B. Mažuranić)	1,79%
Neodgovoreno	41,07%

Većina ispitanika (10,71%) navela je knjigu *Petar Pan* James Matthew Barrie kao prvi izbor ako bismo željeli ohrabriti djecu, odnosno, poručiti im da, osim onog što nam se u životu događa i na što ne možemo utjecati, postoji i prostor slobode. Slijedi bajka *Snjeguljica* (7,14 %) te, kao sljedeća u istome postotku djela *Vlak u snijegu*, Mate Lovraka, *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*, Ivane Brlić - Mažuranić i *Pepeljuga*, Braće Grimm (5,36 %). 41,07% ispitanika nije odgovorilo na ovo pitanje.

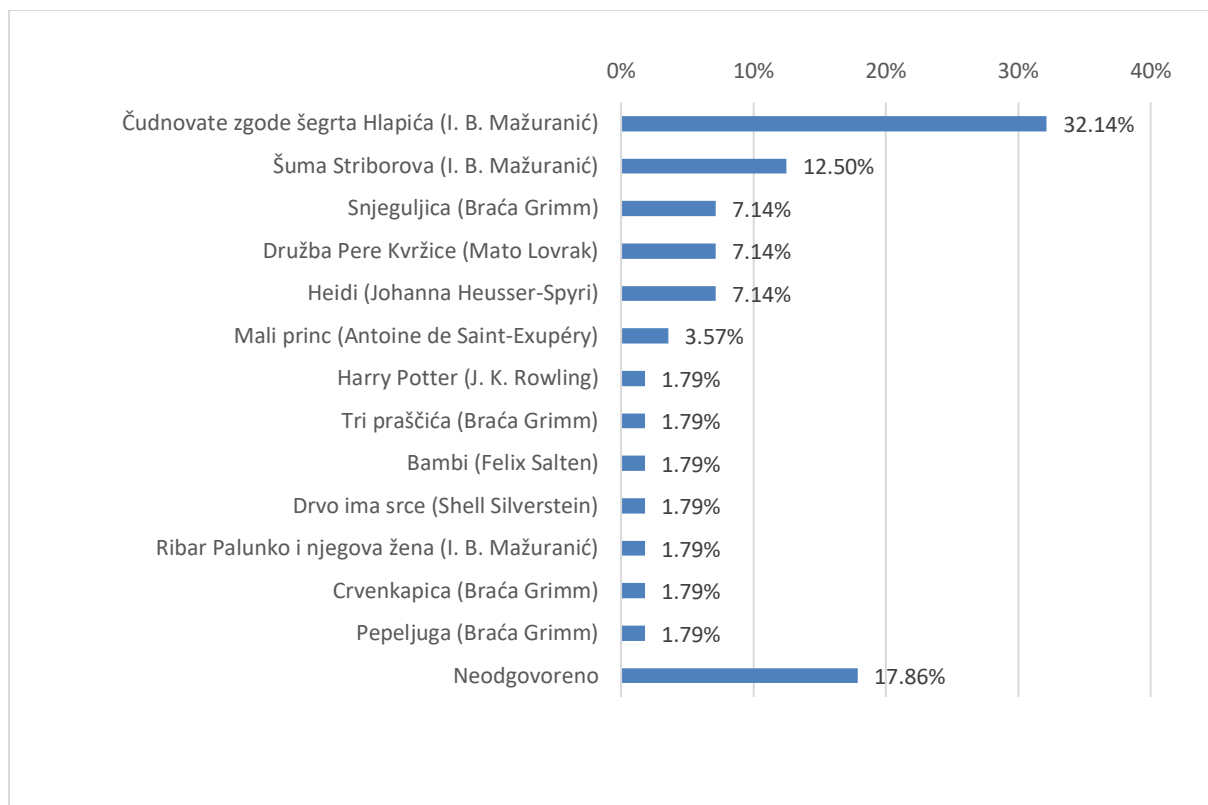
- im željeli posredovati bitne vrijednosti:

a) dobrotu

Naslov djela (Ime i prezime pisca)	Odabir određenog djela – postotak ispitanika
Čudnovate zgode šegrta Hlapića (I. B. Mažuranić)	32,14%
Šuma Striborova (I. B. Mažuranić)	12,50%
Snjeguljica (Braća Grimm)	7,14%
Družba Pere Kvržice (Mato Lovrak)	7,14%
Heidi (Johanna Heusser-Spyri)	7,14%
Mali princ (Antoine de Saint-Exupéry)	3,57%
Harry Potter (J. K. Rowling)	1,79%
Tri prašćića (Braća Grimm)	1,79%
Bambi (Felix Salten)	1,79%
Drvo ima srce (Shell Silverstein)	1,79%
Ribar Palunko i njegova žena (I. B. Mažuranić)	1,79%
Crvenkapica (Braća Grimm)	1,79%

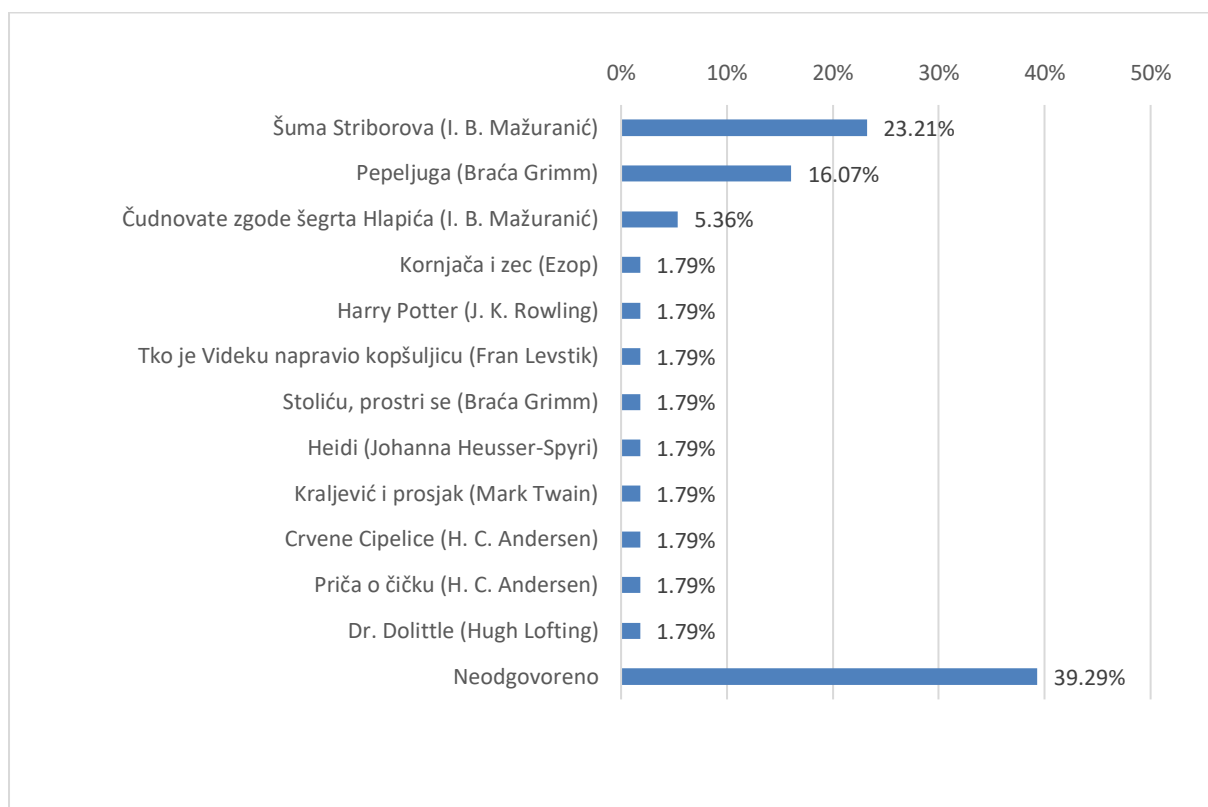
Pepeljuga (Braća Grimm)	1,79%
Neodgovoreno	17,86%

Većina ispitanika (32,14 %) navela je knjigu *Čudnovate zgode Šegrta Hlapića* Ivane Brlić Mažuranić, kao prvi izbor ako bismo željeli djeci posredovati vrlinu dobrote. Slijedi priča *Šuma Striborova* Ivane Brlić-Mažuranić (12,50 %) te, kao sljedeća u istome postotku djela *Snjeguljica* Braće Grimm, *Družba Pere Kvržice* Mate Lovraka i *Heidi* Johanna Heusser-Spyri (7,14 %). 17,86 % ispitanika nije odgovorilo na ovo pitanje.

b) skromnost

Naslov djela (Ime i prezime pisca)	Odabir određenog djela – postotak ispitanika
Šuma Striborova (I. B. Mažuranić)	23,21%
Pepeljuga (Braća Grimm)	16,07%
Čudnovate zgode šegrta Hlapića (I. B. Mažuranić)	5,36%
Kornjača i zec (Ezop)	1,79%
Harry Potter (J. K. Rowling)	1,79%
Tko je Videku napravio košuljicu (Fran Levstik)	1,79%
Stoliću, prostri se (Braća Grimm)	1,79%
Heidi (Johanna Heusser-Spyri)	1,79%
Kraljević i prosjak (Mark Twain)	1,79%
Crvene Cipelice (H. C. Andersen)	1,79%
Priča o čičku (H. C. Andersen)	1,79%
Dr. Dolittle (Hugh Lofting)	1,79%
Neodgovoreno	39,29%

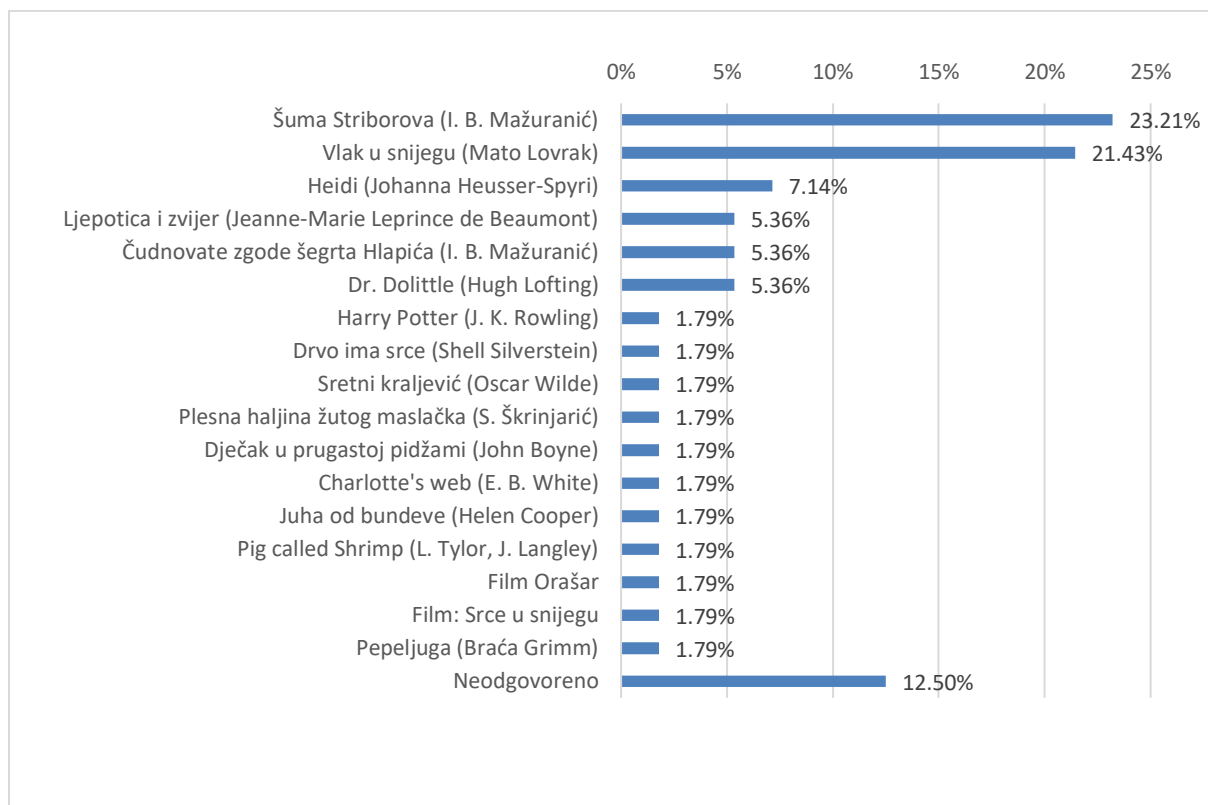

Većina ispitanika (23,21 %) navela je priču *Šuma Striborova* Ivane Brlić Mažuranić kao prvi izbor ako bismo željeli djeci posredovati vrlinu skromnosti. Slijedi bajka *Pepeljuga* Braće Grimm (16,07 %) te, kao sljedećai dječji roman *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* Ivane Brlčić Mažuranić (5,36 %). 39,29 % ispitanika nije odgovorilo na ovo pitanje.

c) nesebičnost

Naslov djela (Ime i prezime pisca)	Odabir određenog djela – postotak ispitanika
Šuma Striborova (I. B. Mažuranić)	23,21%
Vlak u snijegu (Mato Lovrak)	21,43%
Heidi (Johanna Heusser-Spyri)	7,14%
Ljepotica i zvijer (Jeanne-Marie Leprince de Beaumont)	5,36%
Čudnovate zgode šegrta Hlapića (I. B. Mažuranić)	5,36%
Dr. Dolittle (Hugh Lofting)	5,36%
Harry Potter (J. K. Rowling)	1,79%
Drvo ima srce (Shell Silverstein)	1,79%
Sretni kraljević (Oscar Wilde)	1,79%
Plesna haljina žutog maslačka (S. Škrinjarić)	1,79%
Dječak u prugastoj pidžami (John Boyne)	1,79%
Charlotte's web (E. B. White)	1,79%
Juha od bundeve (Helen Cooper)	1,79%
Pig called Shrimp (L. Tylor, J. Langley)	1,79%
Film Orašar	1,79%
Film: Srce u snijegu	1,79%
Pepeljuga (Braća Grimm)	1,79%

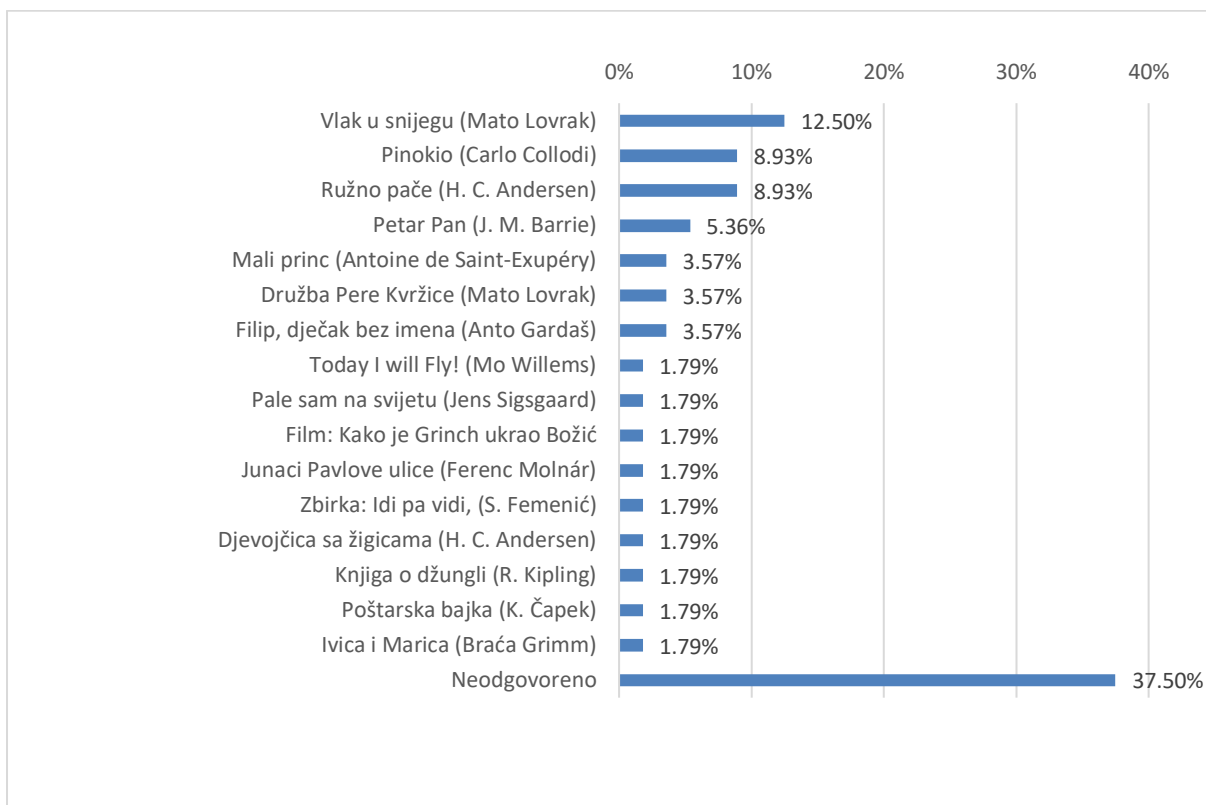
Neodgovoreno	12,50%
--------------	--------

Većina ispitanika (23,21 %) navela je priču *Šuma Striborova* Ivane Brlić Mažuranić, kao prvi izbor ako bismo željeli djeci posredovati vrlinu nesebičnosti. Slijedi dječji roman *Vlak u snijegu* Mate Lovraka (21,43 %) te, kao sljedeći dječji roman *Heidi* Johanna Heusser-Spyri (7,14 %). 12,50 % ispitanika nije odgovorilo na ovo pitanje.

d) poniznost

Naslov djela (Ime i prezime pisca)	Odabir određenog djela – postotak ispitanika
Vlak u snijegu (Mato Lovrak)	12,50%
Pinokio (Carlo Collodi)	8,93%
Ružno pače (H. C. Andersen)	8,93%
Petar Pan (J. M. Barrie)	5,36%
Mali princ (Antoine de Saint-Exupéry)	3,57%
Družba Pere Kvržice (Mato Lovrak)	3,57%
Filip, dječak bez imena (Anto Gardaš)	3,57%
Today I will Fly! (Mo Willems)	1,79%
Pale sam na svijetu (Jens Sigsgaard)	1,79%
Film: Kako je Grinch ukrao Božić	1,79%
Junaci Pavlove ulice (Ferenc Molnár)	1,79%
Zbirka: Idi pa vidi, (S. Femenić)	1,79%
Djevojčica sa žigicama (H. C. Andersen)	1,79%
Knjiga o džungli (R. Kipling)	1,79%
Poštarska bajka (K. Čapek)	1,79%
Ivica i Marica (Braća Grimm)	1,79%
Neodgovoreno	37,50%

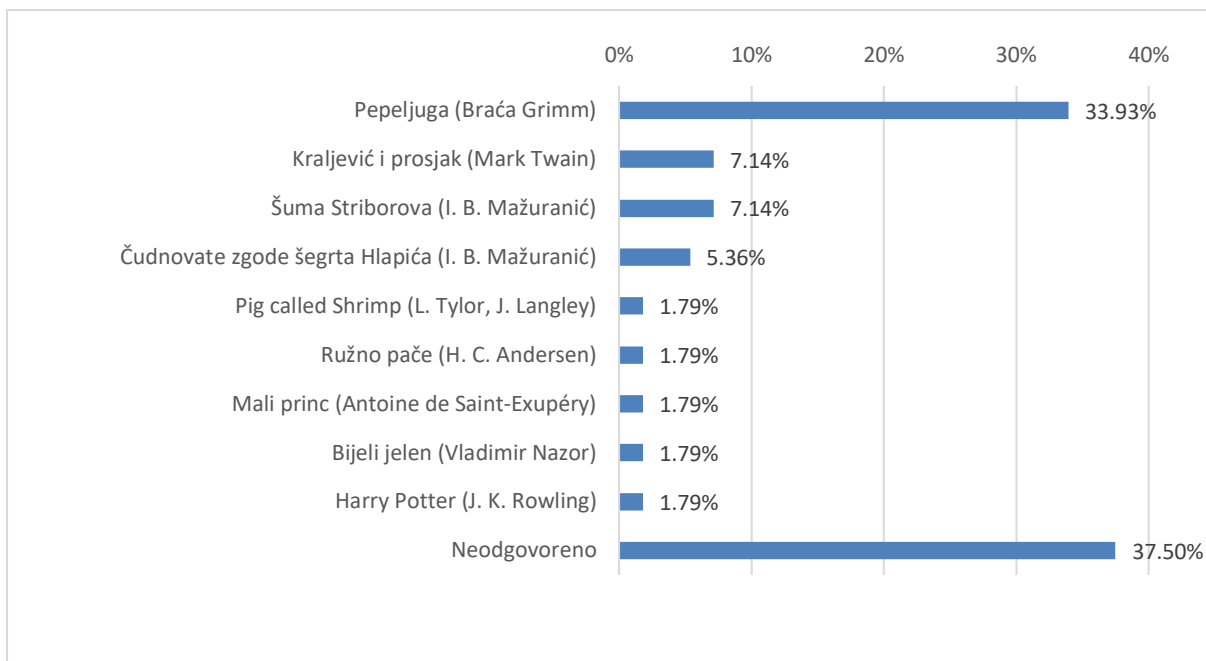

Većina ispitanika (12,50 %) navela je knjigu *Vlak u snijegu* Mate Lovraka, kao prvi izbor ako bismo željeli djeci posredovati vrlinu poniznosti. Slijede u istome postotku knjiga *Pinokio* Carla Collodija i priča *Ružno pače*, Hansa Christiana Andersena (8,93 %) te, kao sljedeća knjiga *Petar Pan* J. M. Barrie. 37,50 % ispitanika nije odgovorilo na ovo pitanje

2. Što biste djeci pročitali/ispričali/preporučili za čitanje kad biste

- im željeli uliti nadu?

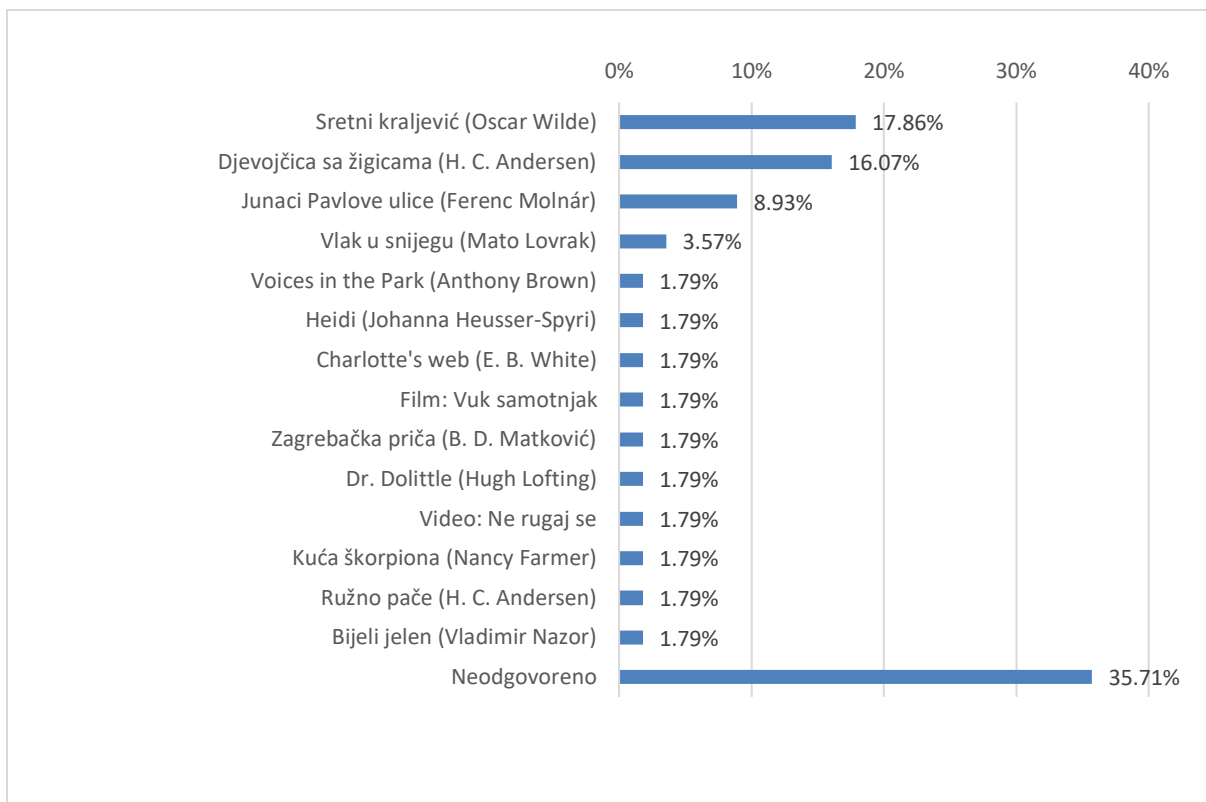
Naslov djela (Ime i prezime pisca)	Odabir određenog djela – postotak ispitanika
Pepeljuga (Braća Grimm)	33,93%
Kraljević i prosjak (Mark Twain)	7,14%
Šuma Striborova (I. B. Mažuranić)	7,14%
Čudnovate zgode šegrta Hlapića (I. B. Mažuranić)	5,36%
Pig called Shrimp (L. Tylor, J. Langley)	1,79%
Ružno pače (H. C. Andersen)	1,79%
Mali princ (Antoine de Saint-Exupéry)	1,79%
Bijeli jelen (Vladimir Nazor)	1,79%
Harry Potter (J. K. Rowling)	1,79%
Neodgovoreno	37,50%

Većina ispitanika (33,93 %) navela je bajku *Pepeljuga* Braće Grimm kao prvi izbor ako bismo željeli djeci uliti nadu. Slijede u istome postotku djelo *Kraljević i prosjak* Mark Twain, te priča *Šuma Striborova* Ivane Brlić-Mažuranić (7,14 %) te, kao sljedeći, dječji roman *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* Ivane Brlić Mažuranić (5,36 %). 37,50 % ispitanika nije odgovorilo na ovo pitanje.

- im željeli pojasniti važnost empatije?

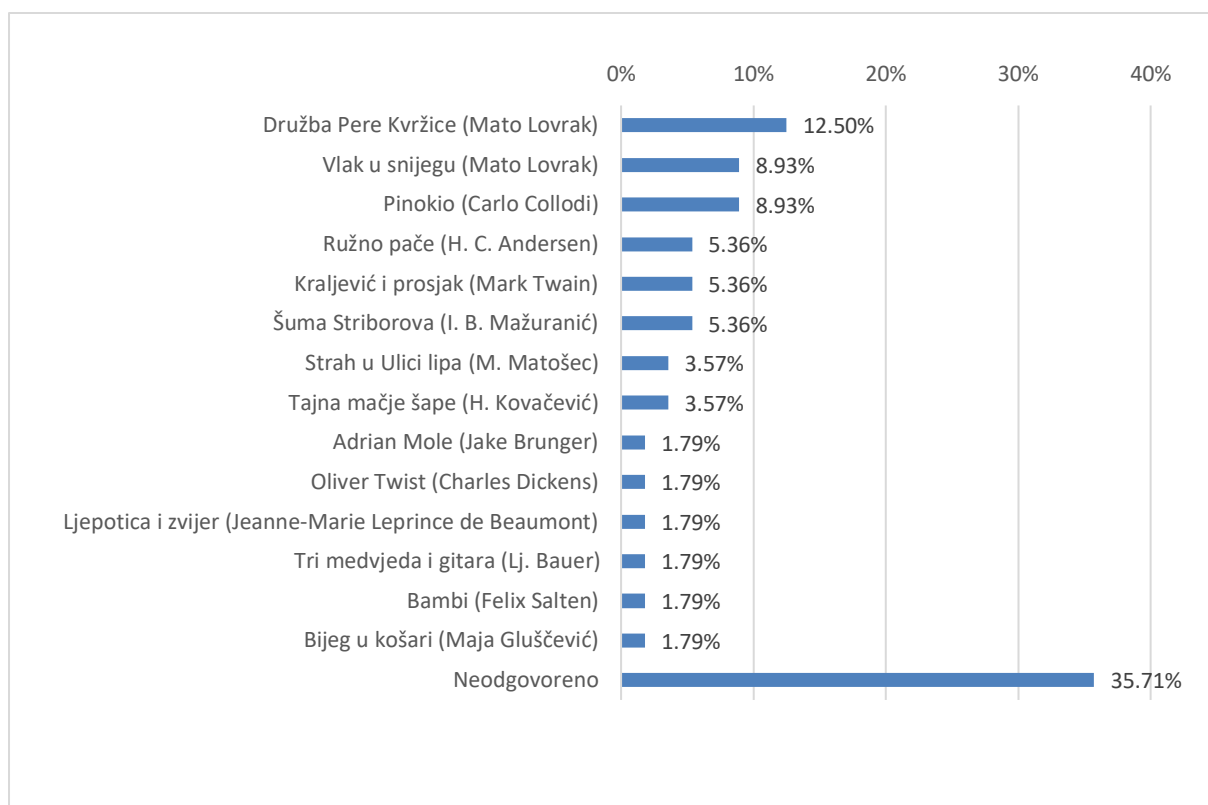
Naslov djela (Ime i prezime pisca)	Odabir određenog djela – postotak ispitanika
Sretni kraljević (Oscar Wilde)	17,86%
Djevojčica sa žigicama (H. C. Andersen)	16,07%
Junaci Pavlove ulice (Ferenc Molnár)	8,93%
Vlak u snijegu (Mato Lovrak)	3,57%
Voices in the Park (Anthony Brown)	1,79%
Heidi (Johanna Heusser-Spyri)	1,79%
Charlotte's web (E. B. White)	1,79%
Film: Vuk samotnjak	1,79%
Zagrebačka priča (B. D. Matković)	1,79%
Dr. Dolittle (Hugh Lofting)	1,79%
Video: Ne rugaj se	1,79%
Kuća škorpiona (Nancy Farmer)	1,79%
Ružno pače (H. C. Andersen)	1,79%
Bijeli jelen (Vladimir Nazor)	1,79%
Neodgovoreno	35,71%

Većina ispitanika (17,86 %) navela je djelo *Sretni kraljević* Oscar Wilde, kao prvi izbor ako bismo željeli djeci pojasniti važnost empatije. Slijedi priča *Djevojčica sa žigicama* Hansa Christiana Andersena (16,07 %) te, kao sljedeći dječji roman *Junaci Pavlove ulice* Ferenc Molnár (8,93 %). 35,71 % ispitanika nije odgovorilo na ovo pitanje.

- im željeli poručiti da kriza predstavlja šansu za novo?

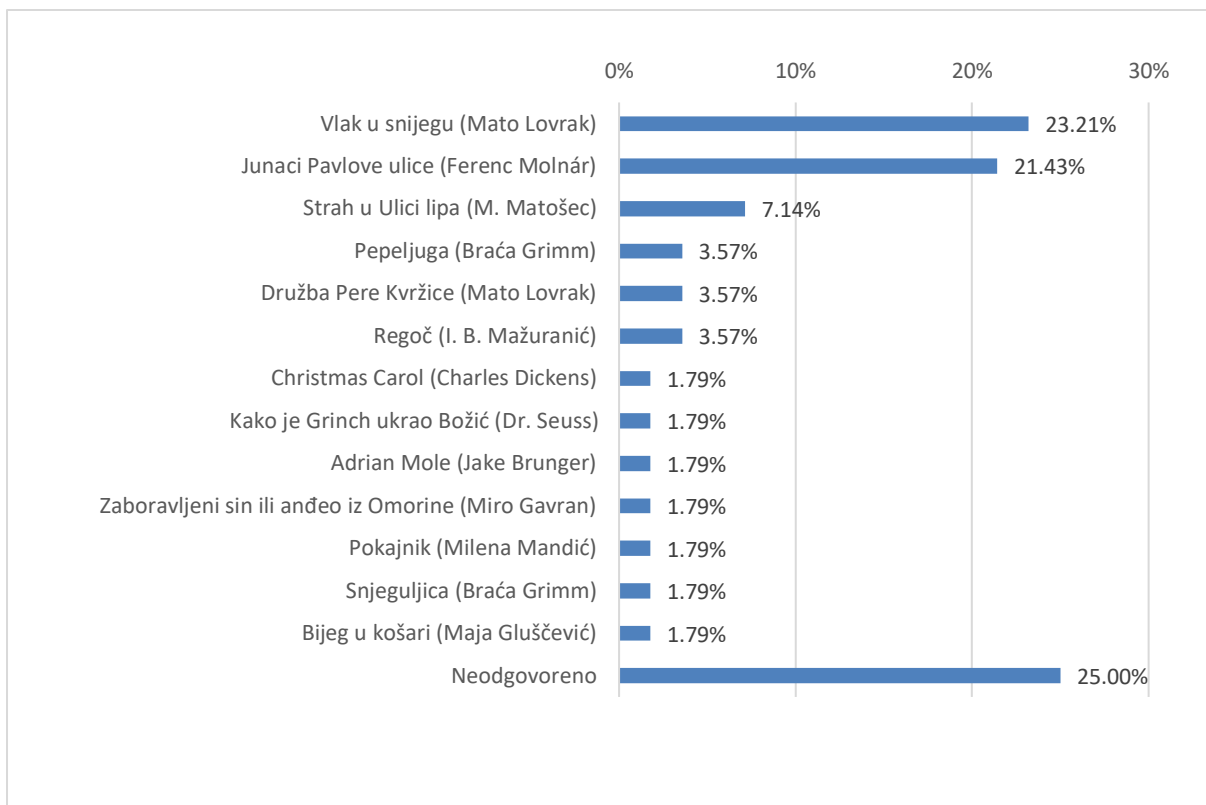
Naslov djela (Ime i prezime pisca)	Odabir određenog djela – postotak ispitanika
Družba Pere Kvržice (Mato Lovrak)	12,50%
Vlak u snijegu (Mato Lovrak)	8,93%
Pinokio (Carlo Collodi)	8,93%
Ružno pače (H. C. Andersen)	5,36%
Kraljević i prosjak (Mark Twain)	5,36%
Šuma Striborova (I. B. Mažuranić)	5,36%
Strah u Ulici lipa (M. Matošec)	3,57%
Tajna mačje šape (H. Kovačević)	3,57%
Adrian Mole (Jake Brunger)	1,79%
Oliver Twist (Charles Dickens)	1,79%
Ljepotica i zvijer (Jeanne-Marie Leprince de Beaumont)	1,79%
Tri medvjeda i gitara (Lj. Bauer)	1,79%
Bambi (Felix Salten)	1,79%
Bijeg u košari (Maja Gluščević)	1,79%
Neodgovoreno	35,71%

Većina ispitanika (12,50 %) navela je knjigu *Družba Pere Kvržice* Mate Lovraka kao prvi izbor ako bismo željeli djeci pojasniti da kriza predstavlja šansu za novo. Slijede u istome postotku djela *Vlak u snijegu* Mate Lovraka i *Pinokio*, Carlo Collodi (8,93 %) te, kao sljedeća, u istome postotku djela *Ružno pače* Hansa Christiana Andersena, *Kraljević i prosjak* Mark Twain i *Šuma Striborova* Ivane Brlić Mažuranić (5,36 %). 35,71 % ispitanika nije odgovorilo na ovo pitanje.

- im željeli poručiti da mržnja i neprijateljstvo ne donose sreću?

Naslov djela (Ime i prezime pisca)	Odabir određenog djela – postotak ispitanika
Vlak u snijegu (Mato Lovrak)	23,21%
Junaci Pavlove ulice (Ferenc Molnár)	21,43%
Strah u Ulici lipa (M. Matošec)	7,14%
Pepeljuga (Braća Grimm)	3,57%
Družba Pere Kvržice (Mato Lovrak)	3,57%
Regoč (I. B. Mažuranić)	3,57%
Christmas Carol (Charles Dickens)	1,79%
Kako je Grinch ukrao Božić (Dr. Seuss)	1,79%
Adrian Mole (Jake Brunger)	1,79%
Zaboravljeni sin ili anđeo iz Omorine (Miro Gavran)	1,79%
Pokajnik (Milena Mandić)	1,79%
Snjeguljica (Braća Grimm)	1,79%
Bijeg u košari (Maja Gluščević)	1,79%
Neodgovoreno	25,00%

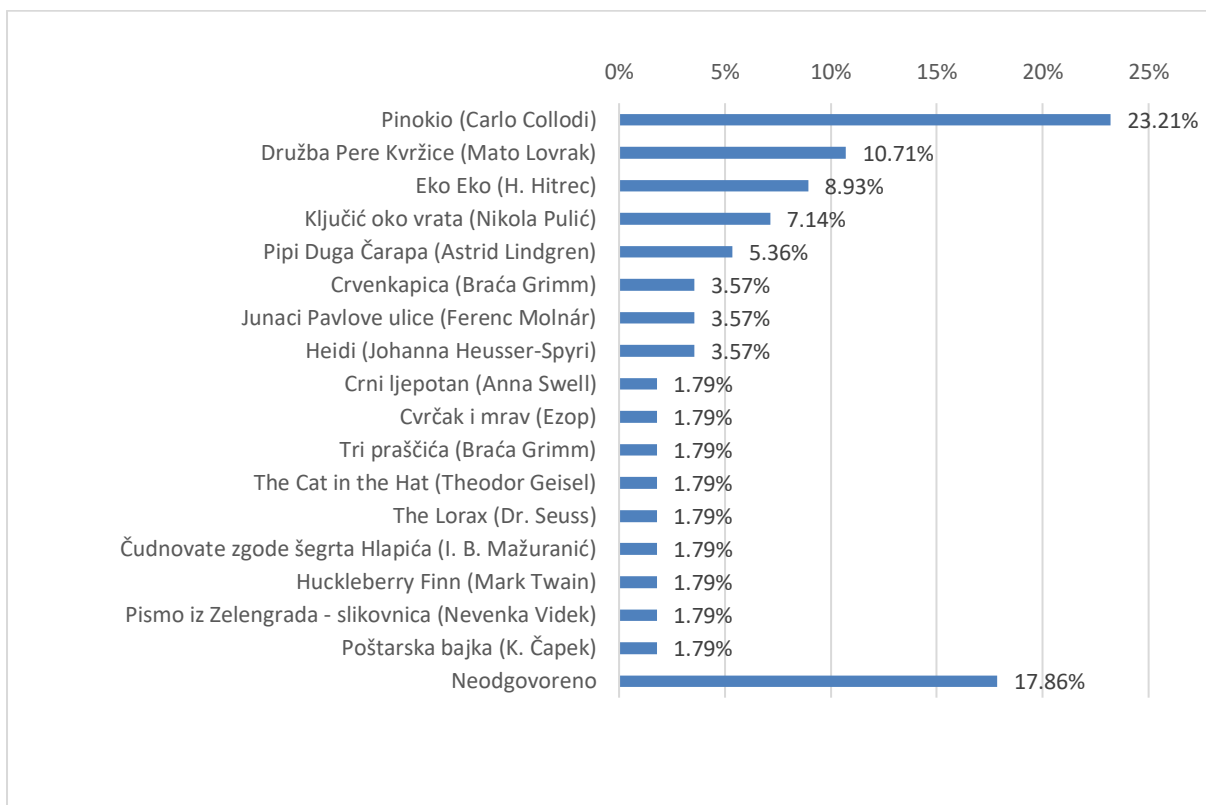

Većina ispitanika (23,21 %) navela je dječji roman *Vlak u snijegu* Mate Lovraka kao prvi izbor ako bismo željeli djeci poručiti da mržnja i neprijateljstvo ne donose sreću. Slijedi dječji roman *Junaci Pavlove ulice* Ferenc Molnár (21,43 %), te *Strah u Ulici lipa*, Milivoj Matošec (7,14 %). 25 % ispitanika nije odgovorilo na ovo pitanje.

- im željeli poručiti da je bitno biti odgovoran?

Naslov djela (Ime i prezime pisca)	Odabir određenog djela – postotak ispitanika
Pinokio (Carlo Collodi)	23,21%
Družba Pere Kvržice (Mato Lovrak)	10,71%
Eko Eko (H. Hitrec)	8,93%
Ključić oko vrata (Nikola Pulić)	7,14%
Pipi Duga Čarapa (Astrid Lindgren)	5,36%
Crvenkapica (Braća Grimm)	3,57%
Junaci Pavlove ulice (Ferenc Molnár)	3,57%
Heidi (Johanna Heusser-Spyri)	3,57%
Crni ljepotan - ulomak kada dječak zaboravi pokriti konja preko noći, pa se konj razboli (Anna Swell)	1,79%
Cvrčak i mrav (Ezop)	1,79%
Tri prašćića (Braća Grimm)	1,79%
The Cat in the Hat (Theodor Geisel)	1,79%
The Lorax (Dr. Seuss)	1,79%
Čudnovate zgode šegrta Hlapića (I. B. Mažuranić)	1,79%
Huckleberry Finn (Mark Twain)	1,79%
Pismo iz Zelengrada - slikovnica (Nevenka Videk)	1,79%
Poštarska bajka (K. Čapek)	1,79%
Neodgovoreno	17,86%

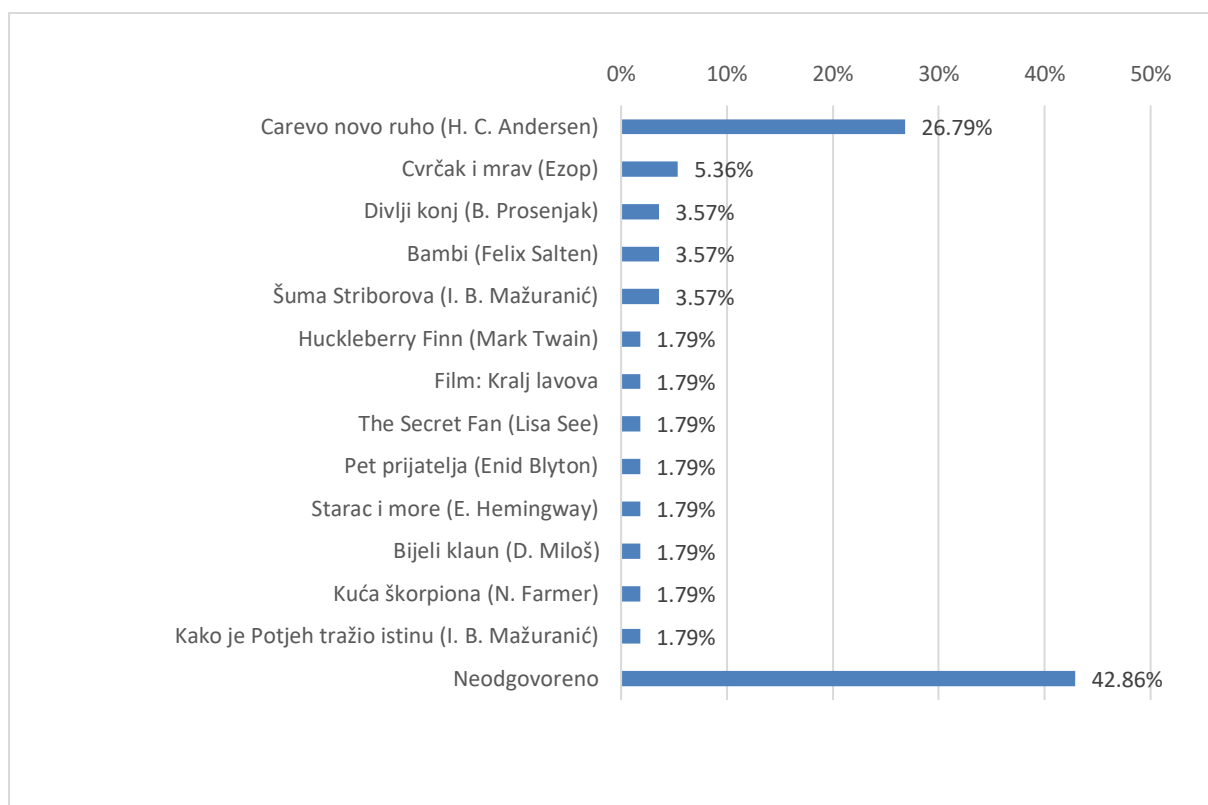

Većina ispitanika (23,21 %) navela je knjigu *Pinokio* Carlo Collodi kao prvi izbor ako bismo željeli djeci pojasniti da je bitno biti odgovoran. Slijedi priča *Družba Pere Kvržice* Mate Lovraka (10,71 %), te, kao sljedeća knjiga *Eko – Eko* Hrvoja Hitreca (8,93 %). 17,86 % ispitanika nije odgovorilo na ovo pitanje.

- im željeli objasniti pojam - dostojanstvo - ?

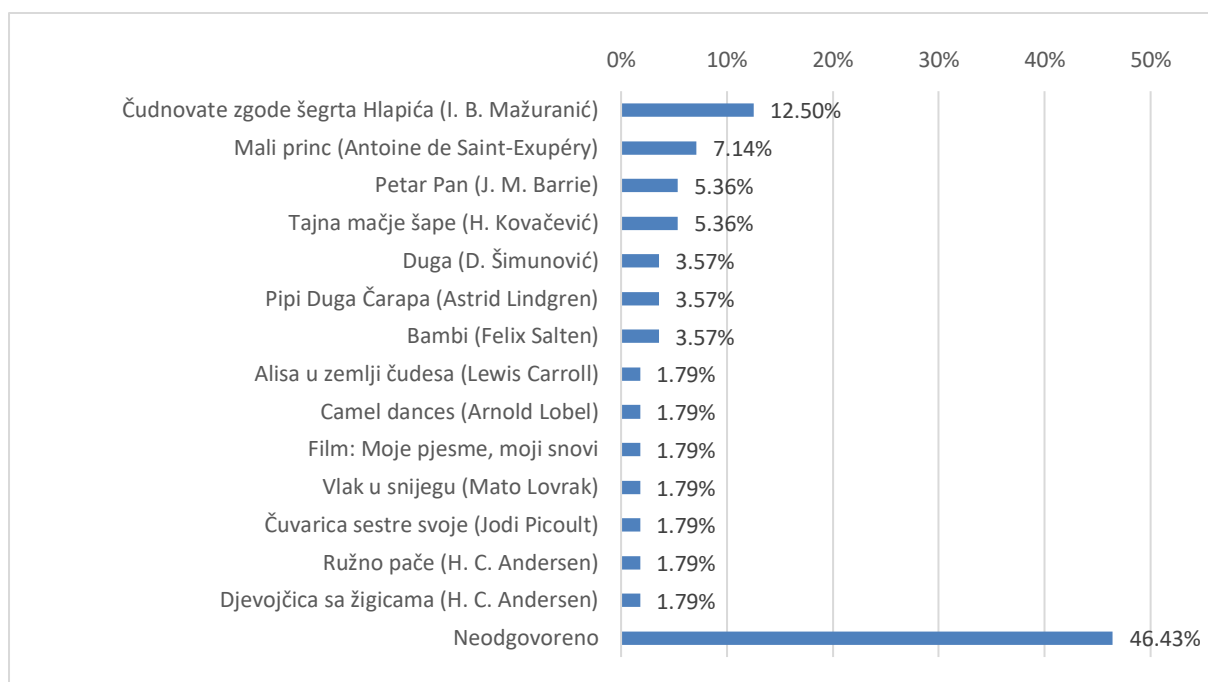
Naslov djela (Ime i prezime pisca)	Odabir određenog djela – postotak ispitanika
Carevo novo ruho (H. C. Andersen)	26,79%
Cvrčak i mrav (Ezop)	5,36%
Divlji konj (B. Prosenjak)	3,57%
Bambi (Felix Salten)	3,57%
Šuma Striborova (I. B. Mažuranić)	3,57%
Huckleberry Finn (Mark Twain)	1,79%
Film: Kralj lavova	1,79%
The Secret Fan (Lisa See)	1,79%
Pet prijatelja (Enid Blyton)	1,79%
Starac i more (E. Hemingway)	1,79%
Bijeli klaun (D. Miloš)	1,79%
Kuća škorpiona (N. Farmer)	1,79%
Kako je Potjeh tražio istinu (I. B. Mažuranić)	1,79%
Neodgovoreno	42,86%

Većina ispitanika (26,79 %) navela je djelo *Carevo novo ruho* Hans Christian Andersen kao prvi izbor ako bismo željeli djeci pojasniti pojam dostojanstvo, slijedi basna *Cvrčak i mrav*, Ezop (5,36 %). te, kao sljedeća u istome postotku djela *Divlji konj* Božidara Prosenjaka, *Bambi*, Felix Salten i *Šuma Striborova*, Ivane Brlić Mažuranić (3, 57 %). 42,86 % ispitanika nije odgovorilo na ovo pitanje.

- im željeli poručiti da, bez obzira što nam se događa, mi odlučujemo kako ćemo se osjećati?

Naslov djela (Ime i prezime pisca)	Odabir određenog djela – postotak ispitanika
Čudnovate zgrade šegrta Hlapića (I. B. Mažuranić)	12,50%
Mali princ (Antoine de Saint-Exupéry)	7,14%
Petar Pan (J. M. Barrie)	5,36%
Tajna mačje šape (H. Kovačević)	5,36%
Duga (D. Šimunović)	3,57%
Pipi Duga Čarapa (Astrid Lindgren)	3,57%
Bambi (Felix Salten)	3,57%
Alisa u zemlji čudesa (Lewis Carroll)	1,79%
Camel dances (Arnold Lobel)	1,79%
Film: Moje pjesme, moji snovi	1,79%
Vlak u snijegu (Mato Lovrak)	1,79%
Čuvarica sestre svoje (Jodi Picoult)	1,79%
Ružno pače (H. C. Andersen)	1,79%
Djevojčica sa žigicama (H. C. Andersen)	1,79%
Neodgovoreno	46,43%

Većina ispitanika (12,50 %) navela je djelo *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* Ivane Brlić - Mažuranić kao prvi izbor ako bismo željeli djeci pojasniti da bez obzira što nam se događa, mi odlučujemo kako ćemo se osjećati. Slijedi djelo *Mali princ* Antoine de Saint-Exupéry (7,14 %) te, kao sljedeća u istome postotku djela *Petar Pan* J. M Barrie i *Tajna mačje šape* Hrvoja Kovačevića. 46,43 % ispitanika nije odgovorilo na ovo pitanje.

3. Što biste, od gore navedenog, izdvojili kao najbitnije? (3 navoda)

Naziv	Odabir – broj ispitanika
Empatija	25
Odgovornost	23
Mržnja i neprijateljstvo ne donose sreću	15
Bez obzira što nam se događa, mi odlučujemo kako ćemo se osjećati	13
Skromnost	8
Dostojanstvo	7
Nesebičnost	6
Radost	6
Kriza predstavlja šansu za novo	4
Dobrota	4
Nada	3
Poniznost	3
Hrabrost	1
U patnji se može naći smisao	1

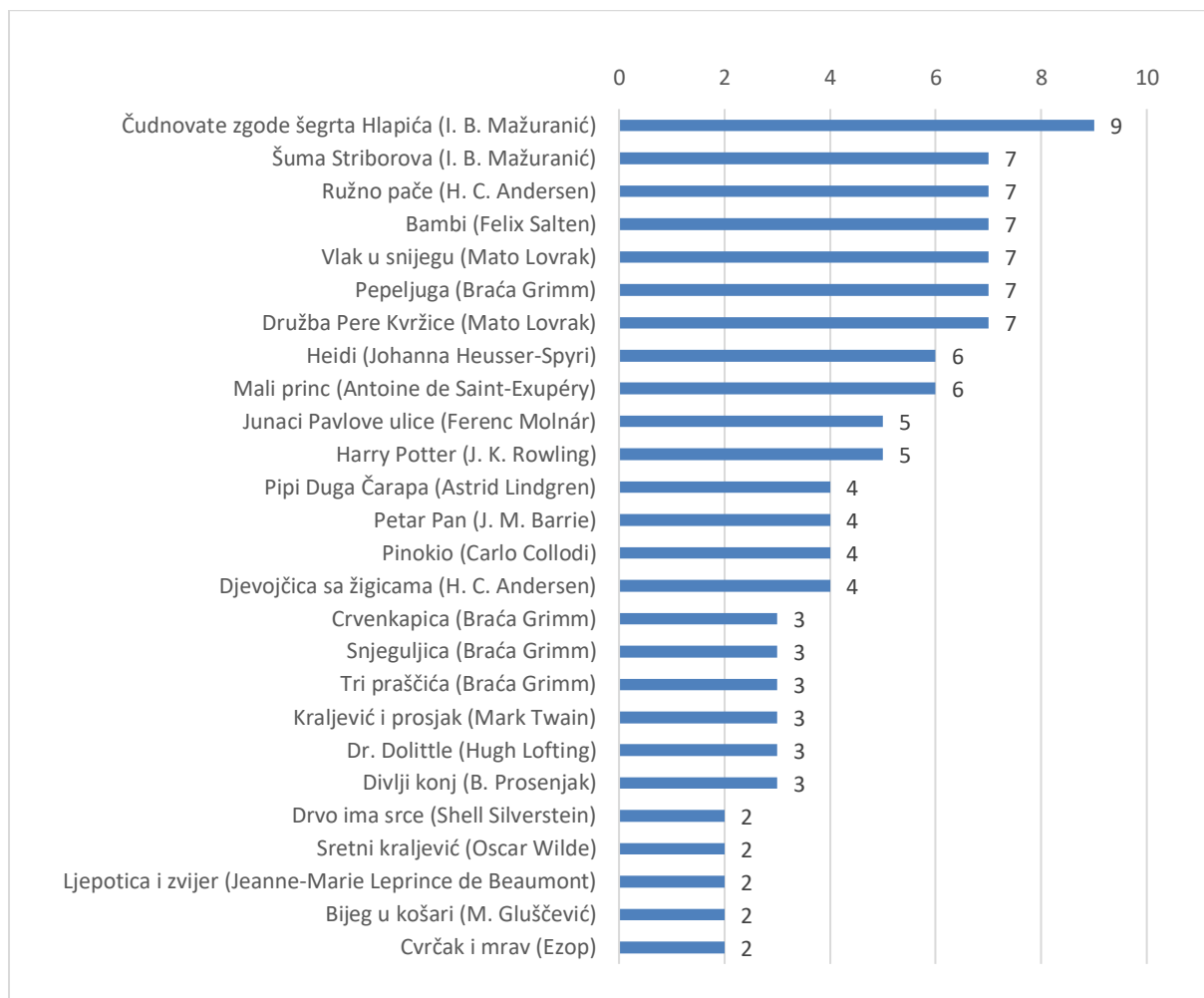

Kao najbitnije od vrijednosti i stavova koje bi trebalo prenijeti djeci ispitanici su izdvojili empatiju (25 ispitanika) i odgovornost (23 ispitanika), zatim tvrdnje da mržnja i neprijateljstvo ne donose sreću (15 ispitanika) te da mi odlučujemo kako ćemo se osjećati (13 ispitanika). Najmanje ispitanika odlučilo se za hrabrost (1 ispitanik) te za tvrdnju da se i u patnji može pronaći smisao (1 ispitanik). Po jedna ispitanik dodao je opraštanje i poštenje kao bitne vrline koje ovim upitnikom nisu bile predviđene, što ukazuje na zainteresiranost i promišljanje ispitanika. Iz kog su razloga vrline poput dobrote (4 ispitanika), nada i poniznost (3 ispitanika) te hrabrost i smisao patnje (1 ispitanik) dobile mali broj glasova, ostaje otvoreno pitanje za biuća istraživanja.

U ispitivanju je bilo ponuđeno 14 navoda. Sljedeća djela navedena su uz najviše njih:

Naslov djela (Ime i prezime pisca)	Odabir – broj ispitanika
Čudnovate zgrade šegrta Hlapića (I. B. Mažuranić)	9
Šuma Striborova (I. B. Mažuranić)	7
Ružno pače (H. C. Andersen)	7
Bambi (Felix Salten)	7
Vlak u snijegu (Mato Lovrak)	7
Pepeljuga (Braća Grimm)	7
Družba Pere Kvržice (Mato Lovrak)	7
Heidi (Johanna Heusser-Spyri)	6
Mali princ (Antoine de Saint-Exupéry)	6
Junaci Pavlove ulice (Ferenc Molnár)	5
Harry Potter (J. K. Rowling)	5
Pipi Duga Čarapa (Astrid Lindgren)	4
Petar Pan (J. M. Barrie)	4
Pinokio (Carlo Collodi)	4
Djevojčica sa žigicama (H. C. Andersen)	4
Crvenkapica (Braća Grimm)	3
Snjeguljica (Braća Grimm)	3
Tri prašćića (Braća Grimm)	3
Kraljević i prosjak (Mark Twain)	3
Dr. Dolittle (Hugh Lofting)	3
Divlji konj (B. Prosenjak)	3
Drvo ima srce (Shell Silverstein)	2
Sretni kraljević (Oscar Wilde)	2
Ljepotica i zvijer (Jeanne-Marie Leprince de Beaumont)	2

Bijeg u košari (M. Gluščević)	2
Cvrčak i mrav (Ezop)	2

Podaci o učestalosti navođenja pojedinih djela te njihova prikladnost za posredovanje pojedinih vrijednosti, ukazuju na odabir kanonskih djela i pisaca dječje književnosti, kako domaćih, tako i stranih: Ivana Brlić - Mažuranić, Hans Christian Andersen, Felix Salten, Mato Lovrak, Braća Grimm, Johanna Heusser – Spyri, Ferenc Molnár, J. K. Rowling, Astrid Lindgren, J. M. Barrie Carlo Collodi, Mark Twain, Hugh Lofting, Božidar Prosenjak, Shell Silverstein, Oscar Wilde, Jeanne-Marie Leprince de Beaumont, Maja Gluščević i Ezop. Prva dva mjesta pripadaju hrvatskoj književnici Ivani Brlić - Mažuranić i Hansu Christianu Andersenu, čija su imena navedena uz najviše tvrdnji.

Uz navedeno valja promotriti koja djela su ispitanici istaknuli kao najbitnija za posredovanje ponuđenih tvrdnji:

- **Radost** je bitna te da je jedna od mogućih strategija za preživljavanje u kriznim situacijama.

Pipi Duga Čarapa (Astrid Lindgren)

- U **patnji** se može naći smisao

Bambi (Felix Salten)

- **Hrabrost** (Pojasniti djeci da im, osim onog što nam se u životu događa i na što ne možemo utjecati, postoji i prostor slobode)?

Petar Pan (J.M. Barrie)

Vrijednosti i stavovi:

- a) **dobrota**
Čudnovate zgrade šegrta Hlapića (Ivana Brlić Mažuranić)
- b) **skromnost**
Šuma Striborova (Ivana Brlić Mažuranić)
- c) **nesebičnost**
Šuma Striborova (Ivana Brlić Mažuranić)
- d) **poniznost**
Pepeljuga (Braća Grimm)
- e) **nada**
Vlak u snijegu (Mato Lovrak)
- f) **empatija**
Sretni kraljević (Oscar Wilde)
- g) **kriza** predstavlja **šansu** za novo
Družba Pere Kvržice (Mato Lovrak)
- h) **mržnja i neprijateljstvo ne** donose sreću?
Vlak u snijegu (Mato Lovrak)
- i) **odgovornost**
Pinokio (Carlo Collodi)
- j) **dostojanstvo**
Carevo novo ruho (Hans Christian Andersen)
- k) **...mi odlučujemo kako se osjećamo**
Čudnovate zgrade šegrta Hlapića (Ivana Brlić Mažuranić)

ZAKLJUČAK

Primjena logoterapije Viktora Frankla i njezinih teorijskih postavki u odgoju i obrazovanju može se odnositi i na promišljanja budućih učitelja o smislu učenja i poučavanja, te usvajanju pogleda na ljudsku osobnost koji bi bio usmjeren prema smislu i vrijednostima, u rasponu, kao što navodi V. Frankl, između biti i trebati. Osim istraživanja, cilj ankete bio je potaknuti studente, buduće učitelje, na razmišljanje o tome koje su vrijednosti poželjne i kako ih mogu posredovati djeci.

Analiza rezultata pokazala je da književna djela u sebi sadrže odgojni potencijal te potencijal za prenošenje vrijednosti i stavova. Studenti su se u odabiru djela prije svega orijentirali prema školskom programu. Vrlo mali broj njih odlučio je napisati neko djelo koje se ne nalazi na popisu lektire ili u čitankama iz književnosti. To je u svakom slučaju zanimljivo, jer im nije bilo rečeno da se razgovor o djelima mora provoditi na nastavi u okviru nastavnog predmeta Hrvatski jezik. Dakle, ograničenja su postavili sami. Ovakav izbor djela nameće zaključak kako je razmišljanje studenata poprilično ukalupljeno, odnosno nedovoljno angažirano. Ipak, izgleda da su upravo djela školske lektire obilježila određene kolektivne stavove i vrijednosti koji su, unatoč čestim društvenim previranjima, doprinijeli formiranju ovakvih studentskih stavova. Čudnovate zgrade šegrta Hlapića i Šuma Striborova Ivane Brlić-Mažuranić te Vlak u snijegu Mate Lovraka imaju, po mišljenju studenata, a među djelima hrvatskih književnika, najveću snagu u posredovanju vrijednosti i smislenosti te u formiranju stavova. Ivana Brlić-Mažuranić (1874. – 1938.) hrvatska je književnica koja je i u svijetu priznata kao jedna od najznačajnijih spisateljica za djecu te je četiri puta bila predložena za Nobelovu nagradu. Priče iz davnine smatra se

njezinim životnim djelom, a navedena zbirka sadrži priče koje se pojedinačno navode u ovom ispitivanju (Šuma Striborova, Kako je Potjeh tražio istinu, Bratac Jaglenac i sestra Rutvica, Ribar Palunko i njegova žena i Regoč). Čudnovate zgode šegrta Hlapića hrvatski je dječji roman objavljen u više od 130 izdanja. Djela Ivane Brlić-Mažuranić prevedena su na više od četrdeset jezika. Zbog virtuoznih kreacija njenih djela nazivali su je hrvatskim Andersenom i Tolkienom. Mato Lovrak (1899. – 1974.) hrvatski je pisac, autor brojnih pripovijedaka i romana za djecu prema kojima su snimani i igrani filmovi. Smatra se klasikom hrvatske dječje književnosti, a vrijeme njegova djelovanja do 1950-ih godina obilježava se kao Lovrakovo doba, u kojemu je roman postao glavna vrsta hrvatske dječje književnosti. Hrvatski pisci u ovom istraživanju ravnopravno zauzimaju prva mjesta zajedno s velikanima dječje književnosti poput Hansa Christiana Andersena, Astrid Lindgren, Johanne Heusser-Spyri, Antoine de Saint-Exupérya, Ferenc Molnára, J. K. Rowling, J. M. Barriea, Carla Collodija, sakupljača Braće Grimm, Oscara Wildea, Hughha Loftinga i drugih. Na temelju rezultata ovoga istraživanja zaključujemo kako se proširivanje čitateljskog horizonta, upoznavanje s različitim djelima koja mogu pomoći u pronalaženju smisla, nameće kao bitan pedagoški zadatak. Nakon analize odabira postaje jasna potreba razgovora o smislu te poučavanju studenata osnovnim postavkama logoterapije, kako bi i njihovo poučavanje u budućnosti imalo smisla i donosilo radost, kako njima, tako i povjerenoj im djeci.

U razgovoru koji je nakon ankete proveden sa sudionicima ispitivanja uočen je pomak u razmišljanju. Vjerojatno je vezan uz to što je sa studentima bilo razgovarano o smislu, odnosno što je, kao što su sami rekli, za njih po prvi put pitanje smisla uključeno u metodiku rada. O svakom pitanju, nakon analize ankete, detaljno bi trebalo razgovarati, te u pojedine nastavne jedinice svakako uključiti pitanja „velikih životnih tema“: radosti i njezinih različitih oblika, strategija svladavanja kriznih životnih situacija, pitanja o smislu patnje, povezanosti smisla i zdravlja, osobnih vrijednosti, pitanja savjesti, kao i pitanja o neizbježnoj činjenici umiranja i same smrti. Nakon provedene ankete kojom sagledavamo trenutno stanje i definiramo polazište, cilj daljnjeg rada je usmjeravanje studenata prema duhovnoj dimenziji čovjekove egzistencije, kako bi bili u stanju i u teškim životnim situacijama reagirati primjereno, te upotrebljavati logoterapijske postavke u konkretnoj (školskoj) svakodnevici. Također, anketom sagledano trenutno stanje definira polazište i za budući rad, odnosno određuje na kojim idejama, stavovima i vrijednostima je potrebno poraditi.

LITERATURA

1. Platon 1997, Fedar, Naklada Jurčić, Zagreb
2. Manguel, A 2001, Povijest čitanja, Prometej, Zagreb
3. Mc Luhan, M & Fiore, Q 2001, The medium is the message: an inventory of effects, Ginko press, Corte Madera
4. Frankl, V 1982, Ärztliche Seelsorge, Franz Deuticke, Wien
5. Frankl, V 2015, Čovjekovo traganje za smislom, Planetopija, Zagreb
6. Frankl, V 1999, Der Mensch vor der Frage nach dem Sinn, München – Zürich, Piper
7. Velički, V, Velički, D 2018, „Logoterapija u odgoju i obrazovanju – terminološko određenje i sadržajne smjernice“, Nova prisutnost, vol. 16, no. 2, pp. 333-349
8. Hammel, S 2009, Handbuch des therapeutischen Erzählens. Geschichten und Metaphern in Psychotherapie, Kinder- und Familientherapie, Heilkunde, Coaching und Supervision, Klett-Cotta, Stuttgart
9. Ayalon, O 1995, Spasimo djecu, Školska knjiga, Zagreb
10. Kearney, R 2002, On Stories, Routledge, Abingdon.